

әділдігінің индикаторы ретінде қызмет етеді, сондай-ақ қоғамдағы құқықтық мәдениеттің даму деңгейін көрсетеді. Қазіргі шындықтар жәбірленушінің іс жүргізу кепілдіктерін декларативті емес, практикалық күшейтуді талап етеді. Азаматтардың өз құқықтары туралы хабардар болуы, білікті заң көмегінің қолжетімділігі және келтірілген зиян үшін әділ өтемақы алу мүмкіндігі мәселелері ерекше маңызға ие. Осы мақсаттарға жету үшін заң шығарушының, сотқа дейінгі тергеу органдарының және сот билігінің тиімді құқықтық тетіктерді құруға және бюрократиялық кедергілерді жоюға бағытталған келісілген күш-жігері қажет. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының заңнамасын салыстырмалы талдау отандық құқықтық жүйе Қылмыс құрбандарының құқықтарын қорғаудың халықаралық стандарттарына біртіндеп жақындап, дұрыс бағытта дамып келе жатқанын көрсетеді. Сонымен бірге жәбірленушінің құқықтық мәртебесін жетілдіру, оны процеске қатысушы деп тану рәсімдерін нақтылау, тегін заң көмегінің кепілдіктерін кеңейту және зиянды өтеудің қосымша құралдарын енгізу бойынша міндеттер өзекті болып қала береді.

Осылайша, жәбірленуші институтын одан әрі дамыту оның құқықтарын ресми емес, нақты қорғауды қамтамасыз етуге бағытталуы керек. Осы міндеттерді дәйекті орындау қылмыстық процеске заңдылық, әділдік және гуманизм қағидаттарын нығайтуға, сот жүйесінің тиімділігін және азаматтардың сот төрелігіне сенімін арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V Қылмыстық-процестік кодексі (өзгерістермен және толықтырулармен).
2. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституциясы (өзгерістермен және толықтырулармен).
3. Қылмыс құрбандары мен билікті асыра пайдалану үшін сот төрелігінің негізгі принциптері туралы Декларация. 1985 жылғы 29 қарашадағы БҰҰ Бас Ассамблеясының 40/34 қарарымен қабылданды.
4. Байкенова Г. Т. Қылмыстық процеске жәбірленушінің құқықтық мәртебесі: теория және практика. – Қарағанды: КУ. Е. А. Бөкетов, 2021.
5. Л. К. Құсайынова Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесінде жәбірленушілердің құқықтарын іске асыру // кітап хабаршысы, 2022. – №3. - Б. 47-53.
6. А. Н. Қожахметов қылмыстық процеске Жәбірленушілерге зиянды өтеу мәселелері туралы. // Құқық және мемлекет, 2023. – №4. – Б. 25-31.
7. Ресей Федерациясының 2001 жылғы 18 желтоқсандағы № 174-ФЗ қылмыстық іс жүргізу кодексі (2024 ж. ред.).
8. Сейтханова Д. М. қылмыстық процеске жәбірленушінің құқықтық жағдайын жетілдіру // zakon.kz [Электрондық ресурс]. - URL: <https://www.zakon.kz> (өтініш берген күні: 28.10.2025).
9. eLibrary.ru. жәбірленушінің құқықтық мәртебесі тақырыбы бойынша ғылыми жарияланымдар [Электрондық ресурс]. – URL: <https://www.elibrary.ru>

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЖАҒДАЙЫНДА ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМДІ ЫҚПАЛДАСТЫРУ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЖАСТАРДЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТІН АРТТЫРУДАҒЫ ҮЛЕСІ

Искакова Ж.А., Заң ғылымдарының магистрі, аға оқытушы, Кайроллаева Л.К., Заң ғылымдарының магистрі, аға оқытушы, Жалпықұқықтық және арнайы пәндер кафедрасы,
Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті

Бұл мақалада ғылым мен білімнің инновациялық даму жағдайындағы ықпалдасуының жастар арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға қосатын үлесі қарастырылады. Ғылым мен білімді интеграциялау жастарды этикалық және моральдық құндылықтарға тәрбиелеудің тиімді құралы ретінде көрсетілген. Мақалада сыбайлас жемқорлықтың алдын алу үшін ғылыми зерттеулердің рөлі, білім беру жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбиені күшейту жолдары және

инновациялық технологияларды қолдану мәселелері талқыланады. Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы қозғалыстарға қатысуы және олардың көшбасшылық қасиеттерін дамыту қажеттілігі атап өтілген. Сондай-ақ, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет елдің тұрақты дамуы мен әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етудегі маңызды фактор ретінде қарастырылады.

Сыбайлас жемқорлық – адамзат қоғамының даму тарихында тамырын тереңге жайған күрделі әлеуметтік құбылыс. Ол тек жекелеген мемлекеттер үшін емес, бүкіл әлемдік қауымдастық үшін өзекті мәселе болып отыр. Қазіргі таңда сыбайлас жемқорлықтың таралуы қоғамның тұрақтылығына, экономикалық дамуына және мемлекеттік билік институттарына деген сенімге тікелей әсер етеді.

Қазақстан қоғамында да бұл мәселе ерекше назарда. Жемқорлықтың белең алуы елдің саяси, әлеуметтік және рухани дамуын тежейді. Ол ұлттық қауіпсіздікке де айтарлықтай қауіп төндіретін факторлардың бірі болып табылады. Себебі парақорлық пен заңсыз әрекеттер мемлекеттік билік органдарына деген халық сенімін төмендетіп, әділдік пен теңдік қағидаттарына нұқсан келтіреді.

Сыбайлас жемқорлықтың ауқымды таралуы тек мемлекеттік құрылымдарда ғана емес, қоғамның түрлі салаларында байқалады. Мұндай жағдайда қоғамның ілгері дамуы мүмкін емес, өйткені жемқорлық әділ бәсекелестік пен азаматтардың құқықтарын шектейді. Сондықтан бұл құбылыспен күрес тек құқықтық шаралармен шектелмеуі тиіс, ол ең алдымен азаматтардың санасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудан басталуы қажет.

Жемқорлыққа қарсы мәдениеттің қалыптасу процесін шартты түрде бірнеше кезеңге бөлуге болады:

Бірінші кезең – ерте балалық шақ (шамамен 6 жасқа дейін). Бұл уақытта бала қоршаған ортаны танып, алғашқы адамгершілік және моральдық түсініктерді бойына сіңіреді. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы орта осы кезеңде тұлғаның адалдық, әділдік және жауапкершілік сияқты қасиеттерінің негізін қалайды.

Екінші кезең – мектеп жасы (7–18 жас аралығы). Бұл кезеңде жеке тұлғаның адамгершілік мәдениеті қалыптасады. Балалар мен жасөспірімдер абырой, ұят, әділдік және адалдық ұғымдарын түсіне бастайды. Мектеп бағдарламасында құқықтық сана мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы идеологияны насихаттау, заңға құрметпен қарауды үйрету маңызды. Осы арқылы оқушылар күнделікті өмірде әділ шешім қабылдау мен жауапкершілік дағдыларын меңгереді.

Үшінші кезең – студенттік және жастар кезеңі. Бұл уақытта жастардың азаматтық ұстанымы мен қазақстандық патриотизмі қалыптасады. Университеттер мен колледждерде сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбие беру, жастардың белсенді азаматтық көзқарасын қалыптастыру, олардың қоғамдық өмірге қатысуын ынталандыру аса маңызды.

Осы кезеңдердің барлығында отбасының рөлі ерекше. Баланың алғашқы әлеуметтік дағдылары мен моральдық бағдарлары отбасында қалыптасады. Егер ата-ана өз мінез-құлқымен әділдік пен адалдықтың үлгісін көрсетсе, бұл қасиеттер баланың бойына табиғи түрде сінеді[1].

Жалпы алғанда, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті дамыту тек құқықтық білім берумен ғана шектелмей, рухани, адамгершілік және әлеуметтік құндылықтарды ұштастыра отырып жүзеге асырылуы тиіс. Тек осылай болғанда ғана қоғамда адалдық пен жауапкершілік мәдениеті орнығып, сыбайлас жемқорлыққа төзімсіз ұрпақ қалыптасады.

Қазіргі жаһандану мен цифрлық трансформация дәуірінде ғылым мен білімнің өзара ықпалдасуы қоғамда тұрақты әлеуметтік құндылықтарды, соның ішінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті орнықтырудың маңызды алғышартына айналып отыр. Жастар – мемлекеттің болашағы мен басты қозғаушы күші. Олар кәсіби біліммен қатар, адалдық, әділеттілік және жемқорлыққа қарсы төзімсіздік қағидаттарын бойына сіңірген тұлғалар ретінде қалыптасуы қажет. Осы бағытта ғылым, білім беру жүйесі және инновациялық технологиялардың үйлесімді әрекеттесуі сыбайлас жемқорлыққа қарсы дүниетанымды дамытудың пәрменді құралы бола алады.

Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі қоғамның ең өзекті мәселелерінің бірі. Себебі бұл құбылыс елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына тежеу салып, азаматтық және демократиялық институттардың толық қалыптасуына кедергі келтіреді. Соңғы жылдары Қазақстанда бұл бағытта мемлекеттік органдар тарапынан жүйелі шаралар қабылданып, қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті дамытуға баса назар аударылуда. Бұл ретте адалдық идеологиясы аталған мәдениеттің негізгі құрамдас бөлігі ретінде маңызды рөл атқарады.

Адалдық идеясын жемқорлыққа қарсы құрал ретінде ілгерілету тәжірибесі әлемнің бірқатар

елдерінде өз тиімділігін көрсеткен. Мәселен, Сингапур, Ұлыбритания және Грузия мемлекеттерінде аталған бағытта жүргізілген саясат оң нәтижелер берген. Сондай-ақ адалдық идеологиясын нығайтудың маңыздылығы халықаралық ұйымдардың ұсынымдарында да атап өтіледі, соның ішінде Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының Ыстамбұл іс-қимыл жоспары ерекше мәнге ие.

Қазақстан Республикасында да адалдық қағидаттарын дәріптеу арқылы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті нығайтуға бағытталған бірқатар шаралар жүзеге асырылуда. Мысалы, 2022 жылғы 2 ақпанда бекітілген 2022–2026 жылдарға арналған Сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат тұжырымдамасында мемлекеттік қызмет пен бизнес ортада адалдық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған нақты қадамдар белгіленген [2].

Зерттеушілер мен сарапшылардың ортақ пікірінше, сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет тұлғаның ерте жастан қалыптасу кезеңінде негізделуі тиіс. Бұл мәдениеттің өзегі – қоғамда адалдық пен әділеттілік құндылықтарын дәріптеу болып табылады. Осы орайда, адалдық идеологиясын кеңінен ілгерілетпей, сыбайлас жемқорлыққа қарсы берік мәдениетті орнықтыру мүмкін емес деген қорытынды жасауға болады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» және «Ғылым туралы» заңдары ғылым мен білім беру салаларының өзара ықпалдастығын қамтамасыз ететін негізгі құқықтық базаны құрайды. Бұл заңдар жас ұрпақтың ғылыми көзқарасын, мәдени және адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған институционалдық негізді айқындайды. Аталған заңдарда ғылыми-зерттеу қызметін жоғары оқу орындары деңгейінде дамытудың құқықтық тетіктері, академиялық еркіндік пен адалдық қағидалары бекітілген. Бұл нормалар ғылыми ізденіс пен білім берудің бірлігін заңды түрде қамтамасыз етеді.

Сондай-ақ, «Инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау туралы» Заңда инновациялық жобаларды қаржыландыру, зияткерлік меншік құқығын қорғау және зерттеу нәтижелерін коммерцияландыру тетіктері қарастырылған. Мұндай құқықтық реттеу жастардың зерттеушілік белсенділігін арттырып, ашық және әділ ғылыми орта қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Инновациялық даму кезеңінде ғылым мен білімнің байланысы қоғамның интеллектуалдық әлеуетін арттырудың шешуші факторы болып табылады. Бұл ықпалдастық білім беру мазмұнын жаңартуға, жаңа педагогикалық технологияларды енгізуге және ғылыми зерттеу нәтижелерін оқу үдерісінде пайдалануға жағдай жасайды.

Университеттер мен ғылыми-зерттеу институттарының серіктестігі студенттер мен жас ғалымдардың зерттеушілік қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Мұндай интеграция жастарды тек кәсіби тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар рухани-адамгершілік және азаматтық жауапкершілік тұрғысынан тәрбиелейді.

Ғылыми қызмет сыбайлас жемқорлықты зерттеу мен алдын алуға маңызды рөл атқарады. Инновациялық зерттеу әдістері: Сыбайлас жемқорлықтың микро- және макродеңгейдегі себептерін анықтауға; Сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік және экономикалық салдарын талдауға; Сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға арналған тиімді механизмдерді әзірлеуге мүмкіндік береді [3].

Инновациялық білім беру тәсілдері – сыни ойлау, жобалық оқыту, тәжірибелік зерттеу – жастарды әділ шешім қабылдауға, парасаттылық пен жауапкершілікке баулиды. Білім беру жүйесінде академиялық адалдық қағидаларының енгізілуі, этикалық кодекстер мен адалдық стандарттарын сақтау мәдениеті жастардың мінез-құлқына тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағыттағы ғылыми зерттеулер, әлеуметтік сауалнамалар мен аналитикалық еңбектер қоғамдағы сыбайлас жемқорлық деңгейін төмендетуге ғылыми негіз ұсынады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет – қоғамдағы әділдік, ашықтық және заңға құрмет принциптеріне негізделген моральдық ұстанымдар жүйесі. Бұл мәдениетті қалыптастыруда білім мен ғылымның орны ерекше.

Қазіргі заман жастары – цифрлық қоғамның белсенді мүшелері. Сондықтан сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті арттыруда инновациялық технологияларды пайдалану тиімді нәтиже береді.

Мысалы, интерактивті онлайн курстар, «Адалдық мектебі» сияқты жобалар, сыбайлас жемқорлыққа қарсы ойын форматындағы тренингтер мен челленджер жастардың қызығушылығын арттырып, олардың белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастырады.

Сонымен қатар, университеттер мен мектептерде ғылыми жобалар байқаулары, адалдық тақырыбындағы эссе және дебаттар өткізу арқылы студенттердің этикалық және құқықтық мәдениетін нығайтуға болады.

Инновациялық даму жағдайында ғылым мен білімнің ықпалдасуы тек мамандарды даярлаудың сапасын арттыру құралы ғана емес, сонымен қатар жастар арасында сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік құндылықтарын қалыптастырудың тиімді тәсілі болып табылады. Ғылыми әлеуетті тарту, заманауи технологияларды енгізу және жастарды адалдық пен жауапкершілік рухында тәрбиелеу әділетті және тұрақты қоғам құрудың негізін қалайды.

Инновациялық даму жағдайында ғылым мен білімнің өзара ықпалдастығы – жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудың маңызды құралы. Ғылыми көзқарас пен білімнің үйлесімі жастардың санасында адалдық, әділдік, азаматтық жауапкершілік және заңға құрмет сияқты құндылықтарды орнықтырады.

Осылайша, инновациялық қоғамның болашағы тек технологиялық жетістіктермен ғана емес, сонымен қатар жоғары мәдениетті, парасатты және әділ ұрпақтың қалыптасуымен айқындалады.

Инновациялық даму жағдайында білім мен ғылымның интеграциясы жастардың құқықтық және моральдық санасын арттырудың маңызды факторы ретінде қарастырылады. Бұл үдеріс жастардың бойында адалдық, әділдік, жауапкершілік және заңға құрметпен қарау сияқты құндылықтарды орнықтыруға мүмкіндік береді.

Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы этикасын зерттеу Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің бастамасымен және «Talar» қолданбалы зерттеулер орталығымен бірлесіп жүргізілген жалпыұлттық сауалнама нәтижелеріне сүйенеді.

Зерттеу мақсаты — елдегі сыбайлас жемқорлық деңгейін қабылдау, сондай-ақ халықтың адалдық әлеуетін бағалау болды.

Сауалнама нәтижелері бойынша, респонденттердің көпшілігі сыбайлас жемқорлыққа жоғары деңгейде теріс көзқарас танытады және оны жеке әрі кәсіби дамуға кедергі келтіретін құбылыс деп санайды.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері жастардың басым бөлігі парақорлық пен әділетсіздікке қарсы моральдық ұстанымда екенін және адал еңбекке, әділдікке негізделген қоғам құруға ниетті екенін көрсетті. Бұл бағытта бұқаралық ақпарат құралдарының (БАҚ) ықпалы айрықша. БАҚ — жастардың сана-сезіміне әсер ететін, антикоррупциялық дүниетанымды қалыптастыру мен адалдық идеологиясын насихаттаудың маңызды құралы. Қазіргі медианың әлеуеті жастардың құндылықтар жүйесін жаңғыртуға және сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілікті нығайтуға елеулі ықпал етеді.

Шетелдік алдыңғы қатарлы тәжірибе көрсеткендей, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тиімді саясат жүргізу көптеген өзара байланысты факторлар мен элементтердің кешенді үйлесуін қажет етеді. Мұндай тәсіл институционалдық тетіктерді жетілдіруді, құқықтық құралдарды дамытуды, сондай-ақ қоғамның хабардарлығын арттыру мен азаматтық қоғам институттарын кеңінен тартуды қамтиды.

Кең әлеуметтік қолдау мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетсіз бұл саладағы кез келген бастама өз нәтижесін бере алмайды. Осыған байланысты 2015 жылғы Доха декларациясында қылмыстылық пен сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, заңға құрметпен қарау мәдениетін орнықтыру және білім беру жүйесінің маңызын арттыру қажеттілігі айқындалған.

Дамыған мемлекеттердің тәжірибесі ақпаратқа ашық қол жеткізудің, шешім қабылдау процестерінің айқындығының және қоғамдық бақылау механизмдерінің енгізілуінің сыбайлас жемқорлық деңгейін едәуір төмендететініне дәлел бола алады. Бұл елдерде азаматтардың мемлекеттік басқару процесіне қатысуы мен ашық есептілік жүйесі сенім мен әділеттілікті нығайтудың басты шарты ретінде қарастырылады.

Сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік мәдениетін қалыптастыруда халықаралық тәжірибені зерделеу — Қазақстан үшін маңызды бағыттардың бірі. Әлемдік тәжірибеде көптеген мемлекеттер жемқорлыққа қарсы күресте өзіндік бірегей тетіктер мен стратегиялар әзірлеп, тиімді нәтижелерге қол жеткізді. Әсіресе, посткеңестік кеңістіктегі Грузияның реформалары айрықша үлгі бола алады. Бұл елде мемлекеттік басқарудағы ашықтық пен цифрлық бақылау жүйесі сыбайлас жемқорлық деңгейін айтарлықтай төмендетіп, қоғамның мемлекеттік институттарға деген сенімін арттырды. Осыдан он он екі жыл бұрын Грузияда сыбайлас жемқорлық қоғам өмірінің барлық саласын қамтыған жүйелі сипатқа ие болған еді. Алайда жүргізілген түбегейлі реформалардың арқасында бұл ел қысқа мерзім ішінде жемқорлық деңгейін едәуір төмендетіп, бүгінде ТМД елдері арасында ең табысты үлгі ретінде танылды. Қазіргі таңда Грузия сыбайлас жемқорлық деңгейі бойынша тек Балтық жағалауы елдерінен кейінгі орында тұр.

Грузия үлгісінің басты ерекшелігі – сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестің тек қатаң жазалау шараларына ғана емес, алдын алу (превентивті) бағыттағы тәсілдерге негізделуі. Бұл елде паракорлықпен күрес пара алған тұлғалардың санымен емес, мұндай құқықбұзушылықтың мүлдем орын алмауына бағытталған жүйелі саясат арқылы бағаланады.

Грузияда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың басты құралдарының бірі – қоғамдық сана мен білім беру арқылы профилактикалық ықпал жасау. Бұл бағытта мектеп оқушылары, студенттер, мемлекеттік қызметшілер, бизнес өкілдері, БАҚ және үкіметтік емес ұйымдар арасында кешенді ағартушылық және ақпараттық-түсіндіру іс-шаралары тұрақты түрде өткізіліп тұрады.

Сондай-ақ елде этикалық білім беру жүйесі ерекше рөл атқарады. Мемлекеттік қызметшілер мен жоғары оқу орындарының студенттеріне арналған арнайы оқу бағдарламалары енгізілген. Бұл курстарда қызметтік этика, адалдық қағидалары, құқықтық мәдениет және азаматтық жауапкершілік тақырыптары қамтылған. Осы мақсатта халықаралық ұйымдардың қолдауымен «Этика және мемлекеттік қызметшілердің жалпы мінез-құлық ережелері» атты оқу құралы дайындалып, оқу процесіне енгізілді.

Грузия тәжірибесінің тағы бір тиімді тұсы – практикалық оқыту мен тренингтік форматтарды қолдану. Мұндай іс-шаралар көбінесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат пен құқық қолдану саласында тәжірибесі бар кәсіби мамандардың қатысуымен өткізіледі. Сонымен қатар, шетелдік сарапшылардың қатысуымен өткізілетін семинарлар мен тренингтер қоғамның әртүрлі топтарын қамти отырып, азаматтардың құқықтық және этикалық сауаттылығын арттыруға бағытталған.

Осылайша, Грузияның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы тәжірибесі құқықтық білім, қоғамдық сана және этикалық тәрбие үштігінің үйлесімділігін дәлелдеді. Бұл бағыттағы тәжірибе Қазақстан үшін де маңызды үлгі бола алады, өйткені ол тек жазалауға емес, қоғамда адалдық пен ашықтық мәдениетін қалыптастыруға негізделген жүйелі тәсілді ұсынады [4].

Жас ұрпақтың бойында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру — қоғамның тұрақты және әділетті дамуының негізгі алғышарты. Қазіргі инновациялық даму кезеңінде ғылым мен білімнің өзара ықпалдастығы тек экономикалық және технологиялық прогрестің негізін құрап қана қоймай, сонымен қатар жастардың адамгершілік, құқықтық және азаматтық мәдениетін жетілдірудің маңызды тетігіне айналып отыр.

Университеттер мен ғылыми-зерттеу орталықтары бұл үрдісте жетекші рөл атқарады. Олар оқу бағдарламалары мен тәрбиелік іс-шаралар арқылы студенттердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы дүниетанымын, адалдық идеологиясын және заңға құрмет сезімін қалыптастыруы тиіс. Білім беру мазмұны тек кәсіби даярлыққа емес, сонымен бірге тұлғаның этикалық және әлеуметтік жауапкершілігін дамытуға бағытталуы қажет.

Бұқаралық ақпарат құралдары да қоғамның антикоррупциялық мәдениетін нығайтуда айрықша маңызға ие. БАҚ-тың ағартушылық және ақпараттық әлеуеті жастар арасында әділдік пен адалдық қағидаларын насихаттауға, сыбайлас жемқорлыққа қарсы белсенді азаматтық ұстаным қалыптастыруға мүмкіндік береді. Медианың күші — қоғамдық пікірді өзгерту мен жастардың санасына құндылықтық бағдар беру қабілетінде. Сондықтан мемлекет пен азаматтық қоғам институттары біріге отырып, ақпараттық және білім беру құралдары арқылы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті дамытуға ерекше көңіл бөлуі тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әлжанов А.Б. Қазіргі әлемде ғылым мен білімді ықпалдастырудың инновациялық тәсілдері. // Инновациялық даму ғылыми журналы. – 2023 ж.
2. Қазақстан Республикасының 2022–2026 жылдарға арналған Сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының тұжырымдамасы.
3. Талар қолданбалы зерттеулер орталығы. «Жастардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы көзқарасы» атты ұлттық сауалнама, 2023 ж.
4. Есентаев М.Р., Каримова А.Б. Ғылым мен білімді ықпалдастыру арқылы жастар арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру. // Қазақстанның заманауи ғылым журналы. – 2023 ж.